

Het gezag heeft zijn glans verloren

door Ap van den Berg (GPD)

Zaterdag 3 juli 2010

*Verschenen in De Twentsche Courant Tubantia, www.limburger.nl,
De Gelderlander*

**Dienders, ambulancebroeders, conducteurs, pastors en politici:
vroeger stonden ze op een voetstuk, tegenwoordig stralen ze geen
autoriteit meer uit.**

„Meneer pastoor” van de Heilige Lebuïnusparochie in Deventer heet gewoon pastor Joachim (Skiba). En hij laat het wel uit zijn hoofd om bij mensen thuis op hoge toon een zwangerschap te eisen. „Vroeger hadden pastoors automatisch autoriteit. Nu moet je authentiek zijn. Men wil weten wat je als mens van dingen vindt. In titels zijn ze niet geïnteresseerd. Communicatie geschiedt op basis van gelijkwaardigheid”, merkt Skiba. Maar soms slaan mensen door. „Als iemand op hoge toon een mening verkondigt, denkt hij al snel dat hij in zijn recht staat. En is daar niet van af te brengen”, verzucht hij. „Ik zou willen dat mensen milder zijn ten opzichte van elkaar.”

Het lijkt symptomatisch voor de situatie in de polder. Een huisarts die niet het medicijn voorschrijft wat we willen? Kan een klap voor z'n kanis krijgen. Politici die uit de slof schieten? Bedreigen we rustig met de dood. Lastige journalisten? Idem dito! En de conducteur die het waagt om een boete voor een zwartrijder uit te schrijven, riskeert een publieke aframmeling of messteek. In de New Yorkse achterbuurt Bronx kun je tegenwoordig weer normaal over straat, terwijl het geweld in de lage landen hand over hand lijkt toe te nemen.

Volgens Anne Ruth Mackor, jurist, filosoof en hoogleraar professie ethiek aan de Rijksuniversiteit Groningen is dat het gevolg van een optelsom van tenminste vier factoren: opvoeding, ontkerkelijking, individualisering en internet. Ze legt uit: „De democratisering en egalisering in de tweede helft van de jaren zestig van de vorige eeuw gingen gepaard met ontzuiling en meer inspraak. Iedereen was gelijk: agenten, huisartsen en pastoors stonden niet meer op een voetstuk. Sinds het einde van de Tweede Wereld Oorlog - maar vooral vanaf de jaren zeventig van de vorige eeuw - ontstond het idee van een maakbare samenleving. Technieken verbeterden, waardoor we meer konden maken, verklaren en voorspellen. Dit heeft gezorgd voor een ideologische omslag. We accepteren het noodlot niet meer. We willen risico's beheersen en uitsluiten. En wanneer er toch iets misgaat, moet er iemand aan de schandpaal. Zelfs gelovigen die eertijds zeiden dat 'de Heer het zo heeft gewild' kwamen in opstand tegen God.”

De informatisering van onze maatschappij gooide er vervolgens nog een schepje bovenop. „Gegevens zijn - vooral door de computer - makkelijk toegankelijk. Voordat we op het spreekuur van de huisarts komen, hebben we thuis op Google al gezocht naar de oorzaak van ons pijntje of ongemak. En dus is de arts niet langer een orakel, waar we in blind vertrouwen naar toe gaan. Mensen denken zelfs op gelijkwaardig niveau mee te kunnen discussiëren. Vaak op basis van gekleurde, verkeerde of onvolledige informatie. Denk aan de wichelroedevrouwjes die een poosje terug verkondigden dat tienermeisjes werden misbruikt als proefkonijnen bij inenting tegen baarmoederhalskanker, waardoor die actie van de overheid de mist in ging.”

*„Als er iets misgaat, moet er iemand
aan de schandpaal.”*

Maar er is meer, vindt Mackor: „Incidenten worden uitvergroot door de media. En zijn daardoor in ‘no time’ bekend. Hypes zijn slecht voor het vertrouwen.” Zo heeft het vertrouwen van het spreekwoordelijke voetvolk in politie, Openbaar Ministerie en rechterlijke macht een flinke knauw gekregen door falend optreden jegens Lucia de Berk, in de Schiedammer Parkmoord en verdachten van de moord op stewardess Christel Ambrosius in de Puttense moordzaak. Maar ook filmpjes op You Tube van agenten die met een politiebusje voor de lol door zand crossen of stiekem wildplassen dragen niet bij aan het vertrouwen in de Hermandad.

Broodpolitici kregen jarenlang het verwijt dat ze een kloof creëerden met kiezers. Door veel nieuwe media (internet, meer radio- en tv-zenders, camera's op gsm, Twitter, Facebook, enzovoorts) kunnen de volksvertegenwoordigers nauwgezet worden gevolgd. „Kiezers horen en zien veel meer dan vroeger. Ze worden voortdurend onder een vergrootglas gelegd. Als ze spinnen, jokken, liegen of een scheve schaats rijden, reageren journalisten hijgerig en ontstaat een hype. Maar politici zijn ook te ver gegaan: ze verschijnen in spelprogramma's en roddelrubrieken. Geen zee gaat ze te hoog om zendtijd te krijgen. Ze bedienen zich meer en meer van straattaal, waardoor ze zichzelf naar beneden halen. En komen ze in een lijsttrekkersdebat, dan zitten ze in een format dat ontaardt in een kippenren waarin men elkaar niet laat uitspreken en waarin complexe vragen alleen met ja of nee mogen worden beantwoord. Realiseren zij zich niet dat ze een voorbeeldfunctie hebben? In het Vragenuurtje zitten politici met de rug naar sprekers met elkaar te kwebbelen! Vind je het gek dat aanzien en vertrouwen te lijden hebben? Als de trend doorzet maken onze parlementariërs elkaar over een paar jaar uit voor rotte vis en vliegen ze elkaar aan, zoals in Oost-Europa en Azië. In de Tweede Kamer moet een herbezinning plaatsvinden. Het gaat daarbij niet alleen hun voorbeeldfunctie, maar om hoe je als mens een ander mens bejegt.”

Mirko Noordegraaf, hoogleraar Publiek Management aan de Universiteit Utrecht, bestrijdt dat hier sprake is van een gezags- of vertrouwenscrisis. „Zie het als een verandering. Het speelveld is veranderd; contacten zijn inderdaad gelijkwaardiger geworden. Maar niet overal. De huisartspraktijk in een grote stad is een andere dan op het platteland. In het algemeen geldt dat een arts niet boven de patiënt staat, maar er moet natuurlijk wel sprake zijn van wederzijds respect.” De veranderingen van de laatste decennia zijn te groot om er een eenvoudig beschavingsoffensief tegenover te stellen. Een moreel appèl over waarden en normen helpt ook niet, denkt Noordegraaf. „Hou het klein. Spreek elkaar aan op gedrag. Op school, als burens, op straat. En verder zou het goed zijn als professionals leren assertiever te zijn. Dat is niet de omgekeerde wereld, maar een gevolg van de nieuwe wereld.”

Cor de Lange (49), hoofdinspecteur bij de politie in studentenstad Groningen, kan er niet zo veel mee. „Als er vroeger trammelant was in een kroeg, dan rosten we met vier man desnoods het hele café leeg. Mettertijd is een praatcultuur ontstaan. De assertiviteit bij de politie is juist doorgeslagen. Wie nu van de politieschool afkomt, kan praten als Brugman en probeert problemen steevast dood te praten. Zo veel en vaak dat zelfs omstanders hardop roepen dat we agressievelingen in de boeien moeten slaan. Die vraag om een hardere aanpak wordt versterkt door politici, die ook zeggen dat dienders hun gezag moeten pakken. Dat gebeurt langzamerhand ook wel wat meer, maar lang niet iedereen pikt dit. Ik heb bijna iedere week ouders over de vloer die klagen dat hun zoon te hard is aangepakt door de politie. En als we dan vertellen wat die knul - al dan niet onder invloed van drank of drugs heeft geflikt - dan krijgen we te horen ‘dat onze zoon nooit zoiets zou doen’. De politie zit op dat vlak in een wankel evenwicht.”

*“De arts is niet langer een orakel naar
wie we in blind vertrouwen toegaan”*

Alexandrien van der Burgt, coach van beroep en oprichter van Stichting Beroepseer, vindt dat professionals als agenten, onderwijzers, verplegers en ambtenaren te veel worden afgerekend op productieresultaten en te weinig worden erkend in hun vakmanschap. Door de politiek voorgeschreven quota voor het schrijven van bonnen voor snelheidsovertredingen zijn daar ‘een schrijnend voorbeeld’ van: „Mensen gaan niet bij de politie om zo veel mogelijk te bekeuren, maar op de veiligheid te verbeteren. In plaats daarvan worden ze opgezadeld met ‘vreemde opdrachten’ en een ongekende bureaucratie, omdat de overheid een enorme drang heeft om verantwoording te eisen. Daar heeft het zelfvertrouwen van professionals onder te lijden en die onzekerheid speelt hen parten in de beroepsuitoefening. Wie sterk en authentiek is, straalt dat uit en komt goed over.” Maar met weeklaag in de richting van overheidsinstanties komen verbeteringen niet dichterbij, waarschuwt Van der Burgt. „Je kunt jammeren in de richting van bestuurders en politici, maar kijk wat je er zelf aan kunt doen. En tegen politici zou ik willen zeggen: verhef incidenten niet steeds tot grote ontwikkelingen, door er nog meer controle en voorschriften op te zetten. Alleen maar om bij ‘het volk’ kordaat over te komen. Accepteer dat er fouten worden gemaakt en leg je oor te luisteren bij professionals. Zij hebben de meeste expertise.”

Dan de hamvraag: zijn er nog eerbare beroepen, in de ogen van het volk? Mackor denkt diep na. „Van de geestelijk verzorger bij de krijgsmacht en justitie weet ik dat die zeer wordt gewaardeerd, ondanks het feit dat het aanzien van religieuze hoogwaardigheidsbekleders een tik heeft gehad door seksschandalen met kinderen en foute uitspraken van pausen en kardinalen.” Ambulancebroeder? „Ook een eerzaam beroep, zou ik zeggen. Deze professional werkt vaak onder hectische omstandigheden. Mensen eromheen verkeren vaak in volstrekte paniek. En soms zijn er ook nog drank en drugs in het spel. Dan kan een gespannen situatie makkelijk escaleren in dreigementen en lichamelijk geweld.” Treinconducteurs, buschauffeurs en trambestuurders zijn ook vaak de klos. Mackor: „De daders van geweldsdelicten tegen die professionals en overheidspersoneel zijn veelal man, jong en onder invloed: hooligans en relschoppers. Normale mensen doen zoiets niet.”

Buschauffeur Jan, die liever anoniem blijft, kan daar niets mee: „Hoe het komt, komt het. Ik ging twintig jaar geleden fluitend naar mijn werk. Nu vraag je je ‘s morgens af wat voor ellende je die dag over je heen zult krijgen. Zo veel hooligans en relschoppers lopen er in Nederland toch niet rond?”
